

Pirita [Lab. 1840]; *piritós*; *piritífer*. *Pirosi*; *piròtic*, *antipiròtic*. *Pireto-*, de *πυρετός* 'febre'; *pirètic*; *antipirina*; *apirètic* (afegit per Fontserè al seu *DOrt.*). *Pirèxia*, de *ἐπύρεξα* 'm'he enfibrat' aorist de *πυρέσσω* 'm'enfebro'. *Pirona*.

Empiri [-*reo*, *Lacav.*] de *ἐμπύριος*, gr. *ἐμπύριος* 'inflamat', perquè l'Antiguitat situava en aqueixa part del cel el foc pur i eternal; amb evolució semi-hereditària, però sobretot ajudant-hi una transparent etim. pop. se'n féu antigament *cel imperi*: «molt me dó gran meravella del cel imperi què és», Lull (*Merav.*, *NCL* 1, 53); i, agreujant-se el malentès plebeu, *imperial*: «del cel imperial, lla on és la glòria, per a qui o ha feyt? No per assí, car Déu no ha mester casa, mas per a nosaltres» (StVicentF, *Serm.* 1, 112.84). *Empireuma*, derivat de *ἐμπυρεύω* 'poso a rostitir'; *empireumàtic*.

CPt.: *Piracant*, que també s'havia dit, menys ben catalanitzat, *piracanta* «arbret rosaci de branques espinoses i flors blanques», Fontserè (*CiFiNat.*, p. 156 i lèxic), format amb *ἄκανθος* 'planta espinosa' (derivat de *ἄκανθα* 'espina'). *Piramidó*, format amb *anti-pirina* i *amida*. *Pirargirita*: amb *ἄργυρος* 'argent'. *Pirheliòmetre*. *Pirocatequina*. *Piroelèctric*. *Piròfan*, amb la terminació de *diáfan*. *Piròfor* [Lab. 1840]; *pirofòric*. *Pirogàllic*; *pirogallol*. *Pirogènesi*; *pirogènic*. *Pirognòstic*. *Pirogravat* (que cal afegir al *DFa.*). *Pirolignós*, que alguns pobres manacorins acceptaren canviar en «*pir llenyós*» (!) obedients a una estrafalària iniciativa d'AMAlcover (*BDLC* XIII, 20); *pirolignit* [1868, *SLit. Costa*]. *Pirolusita*, amb *λύσις* 'descomposició'. *Piromància* [Belv.] i *piromàntic*, -a, 'endevinador mitjançant el foc' [JRoig], format amb *μαντελα* 'endevinació', però Roig li dóna el sentit de 'màgica que obra amb foc': «abrenuncies / Bel e Sathan, / e a quant fan / exarmadores, / encortadores, / les *piromàntiques* / e nigromàntiques / de Zabuc filles» (*Spill*, 12237).

Piromania: la cosa i el mot eren desconeguts en temps de la República, per tant manca en el *DFa.*: conquestes de l'*Espanya vertical* ('perpendicular'); *piròman*, *piromaniac*. *Piròmetre* [Lab. 1840]; *pirometra*, *piromètric*. *Pirop* 'pedra preciosa' [Lab. 1840, -*po*], ll. *πυρόπος* 'aliatge de coure i or, d'un color vermell encès', gr. *πυρόπος* adj. 'semblant al foc' (compost amb *ὤψ* 'aspecte'); només el rossellonès Pau Berga (1911) va provar de catalanitzar-lo en el sentit d'«amoretta, floreta», calcant el cast. *piropo*, i difícilment mereixia ser imitat (no neguem que molts han usat *piropo* i *piropejar* entre nosaltres, però com dubtar que *amoretta* i *floreta* són bonics i incomparablement dignes; i el verb ens és superflu, com sigui que el català tira amorettes amb més gràcia que ningú, però no s'hi dedica, ocupació dels súbdits de l'«oso y el madroño»). *Piròscaf*, format amb *σκάφη* 'vaixell' mot italià no usual entre nosaltres, per 'vapor', 'vaixell de vapor'. *Piroscoopi*. *Pirosfera*. *Piròstat*, *pirostàtic* [Lab. 1840]. *Pirotèchnia* [Belv.]; *pirotèchnic*. *Piroxè*; *piroxènic*. *Piroxilina*, amb *ξύλινα* 'fils de cotó'.

+*Pirracca*, *pirret*, *pirri*, *pirris*, *pirro* 'borratxo', *V. púrria*

Pirro 'gos ramader' a Lledó d'Empordà: impossible no desconfiar de l'exactitud d'aquest mot, que no ens consta altrament que per *AlcM*; si ens constés del tot, seria una bona confirmació de l'etimologia expressiva del cast. PERRO (*DCEC/DECH*), que ja està fermament corroborada per les formes catalanes i romàniques que cito en el *DECH* IV, 500b36ss., 501a12, 501a43-52.

Pirrossa, -*rrosca*, -*rrosta*, *V. porra* *Pirs*, *V. pitjor* *Pirueta*, gallicisme superflu per *cabriola*; per al fr. *pirouette*, veg. vol. II, 236a17 (al qual es pot afegir *pirulí*, que té forma cònica com una baldufa) *Pis*, *V. pisar* *Pis* adv., *V. pitjor*

PISA, 'ceràmica fina', del nom de la ciutat de Pisa, que exportà molts objectes ceràmics de qualitat. □ 1.ª doc.: S. XVII: cita d'aquesta data, una altra de 1692, i d'altres del S. XVIII en el *DAG*.

«En moltes cases --- de Mataró, parets enrajolades de València en sos menjadors, hortets y exides que les hermocean moltíssim, a més de sa limpiesa y *pisa* de tot gènere, arreglada en sos escudellers»; «en taula lo dinar --- se ha guarnit --- al mig un curiós ramillete amb --- estàtues de *pisa*, amb ropatges i colors corresponents» (doncs no sols eren atuellés sinó estatuetes i figures, com les que tots els amics d'aquella terra hem comprat en els claustres del Camosanto etc.), B. de Maldà (*Excurs.*, p. 62; *Coll. B. V.*, 71); «jo m'hi atansava ab tals esgarrifances de fret, que fins sentia pesera de tocar la *pisa* y aquells coberts», NOLLER, *Notes d. c.*, 192; «hi havia en l'ayguera 'l ribell ple d'aygua, y un plat de *pisa* a dins», Em. Vilanova (O. C. II, 120).

Grans clàssics castellans es feien eco, ja fa prop de quatre segles, de la fama d'aquella vaixella: «Las baxillas que en la cena sirvieron, ni fueron de plata ni de *Pisa*», Cervantes (*Persiles* I, s5, ed. Schevill, p. 31.8); «Quanto al vidriado, es bueno el de *Pisa* y Talavera de la Reyna», Cristóbal Suárez de Figueroa (*Plaza Universal de todas ciencias y artes*, Md. 1615, discurso, XLV, f° 206r°). La semblança amb l'oc. ant. *piza* «auge à l'huile», que deu venir de *pizar* 'piconar' serà casual.

DERIV.: *Pisaire*. *Pisana* 'teixit de cotó que duien les pageses': el vestit típic d'una pagesa mallorquina és «fandilles de *pisana* y gipó d'anascot y rebosillo», segons Fr. de P. Capella (*Una dona com no n'hi ha gaires*, fulletó de *La Renaixensa*, 1900, p. 784; variant afrancesada *pisana*). *Pisanós*.

PISAR, 'trepitjar', 'piconar', mot antic i dialectal, del ll. vg. *PINSARE*, variant del clàssic *PINSERE* 'copejar, batre, percutir'. □ 1.ª doc.: S. XIV: Ibn Wáfid, *Medicines Particulars*, i Dicc. de Rims de JMarc («*pisa*, per cell qui calsiaga»); *pisa* i *pisà* tots dos explicats 'calcigar' en Aversó (24, 417).

En català aquest verb degué haver-se usat bastant en un període primitiu de la llengua; però ja a l'Edat